

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

1951 A kitelepítés Mezőberény-Öröksége II. kötet 2011-ben jelent meg a hiánypótló történelemkönyv sorozatban.

„1951: Ez a dátum nem az első és nem is az utolsó sorsformáló, embert próbáló dátuma az újkori magyar történelemnek. Az események leírására többen, több formában vállalkoztak eddig, de ez az első olyan könyv, amely az érintettek szemszögéből, azok visszaemlékezései alapján is tárgyalja a sötét időszak mezőberényi összefüggéseit.

A hatvan évvel ezelőtti események érintettjei a Mezőberénybe telepített budapestiek és befogadók még itt élnek közöttünk. Személyes emlékeik, az átélt megaláztatások leírása történeti értékű visszaemlékezés, és ebből a szempontból felbecsülhetetlen érték. Mindezen túl azonban egy, a történeti értéknél fontosabb üzenetet közvetítenek számunkra. Azt, hogy minden körülmények között kizárólag emberként szabad élni.”

2014-ben bemutatták az „**1946 A mezőberényi németek kitelepítése**” című Mezőberény Öröksége III. kötetet a deportálások hatvannyolcadik évfordulója alkalmából tartott megemlékezésen. A kiadvány egyszerre forrásmunka, személyes visszaemlékezés, korrajz és hiánypótló történelemkönyv.

„1946. május 6. vasárnap volt. Két rendőr lovas kocsival jött értünk és a holminkért. Bevagoníroztak bennünket. Édesapám a vagonban rendezte a csomagjainkat, közben megjelent egy férfi, aki egy pisztollyal hadonászva kérte tőlem az egyik láda kinyitását. A fegyverrel belekotort, megtalálta a levente sapkát és durva hangoskodással továbbment a következő vagonhoz. A csomagokon ülve tudtunk aludni, nem volt hely lefeküdni” — írta a deportálás napjáról Mayer László, aki 15 éves diákként élte meg a kitelepítést. A fiatalember részletes naplót vezetett a történetekről, amelynek deportálásokról szóló részét a könyvben is olvashatják az érdeklődők.

Mint ismert, a Minisztertanács 1945. december 22-én döntött a magyarországi német lakosság kitelepítéséről, aminek értelmében 1946 és 1948 között legalább 185 ezer, a német nemzetiséghez tartozó embert fosztottak meg állampolgárságától, valamint teljes ingó és ingatlan vagyonától, majd deportálták az éhező és romokban heverő Németországba. Sokan soha nem térhettek vissza Magyarországra.

A kötet fontos részét alkotó naplónak és visszaemlékezéseknek köszönhetően az olvasó szinte ott van a deportáltakkal a németországi lágerekben, majd a nekik kiutalt szerény otthonokban. Napjainkban Németországról egy jóléti állam képe él bennünk, akkoriban azonban — ahogy azt a könyv szerkesztője is megfogalmazta — óriási különbség volt a magyar és a németországi ellátás között, az egyébként korántsem rózsás hazai viszonyok javára. Németországban jegyrendszer volt, mindennapos éhezés és télen a padlásszobákban fagyoskodás.

Mayer László is többször ír erről a naplójában. „December 18. Mínusz 16 fokos hideg. Ha így fokozódik a hideg, megfagyunk a télen. (...) 1947. február 18. Ma van farsang utolsó napja. Nagy az öröm, mert otthoni kolbászból van a paprikás. Gyula bácsi, a nagybátyám küldte Békéscsabáról. Egy csabai születésű házaspár hozta nekünk átutazóban Angliába. Zsír és kolbász ünnepnap volt számunkra.”

Hasonló nehézségekről és hazai segítségéről szolt visszaemlékezésében Wagner Józsefné is. „Most már rendes postával jöttek a levelek. Gyerekeinkkel állandóan leveleztünk. A

levelekben néha egy-két deka szalonnát, egy-két falat kolbászt is juttattak ki, ami itt nagyon jólesett, mert éhesek voltunk...”

2013. év végén fogtak hozzá munkatársaikkal a hiánypótló könyv elkészítéséhez.

Kisari Miklósné így fogalmazott: „A huszonnegyedik órában jártunk, hiszen azok közül, aki megszenvedték az 1946-os kitelepítést, már csak azok élnek, akik gyermekek, fiatalok voltak akkoriban. A személyes elbeszélések pedig könnyen feledésbe merülhettek volna. Nagy lökést jelentett számunkra Mayer László naplója, amely egy nagyobb korszakot ölel fel, de hihetetlen szemléletességgel szól a kitelepítésről is.”

Sokan segítettek visszaemlékezésekkel, fotókkal, amelyet Csávás István korszerűsített. A kötetet dr. Erdész Ádám lektorálta, a legmegfelelőbb képet a borítóhoz Csete Gyula muzeológus találta meg, Hegyi Márton nyomdai munkája is kiemelendő.

Így született meg a hiánypótló kötet, amely a múlt feneketlen mély kútjában elsüllyedő emlékeket őriz meg az utókor, a következő generációk számára.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Az 1946-os német és az 1951-es budapesti kitelepítésről szóló, részben visszaemlékezések gyűjteményében két közös momentum van. Mindkét esetben családokat kényszerítettek lakóhelyük elhagyására. A kitelepítendő németek nem akartak Mezőberényből elmenni, a Budapestről kitelepítettek nem akartak Mezőberénybe jönni, de a hatalom másképp rendelkezett. A két kitelepítés közös pontja Mezőberény, az elindító és a befogadó település.

1946-ban a málenkij robotra el nem hurcolt német nemzetiségű, vagy csak nevű lakosokat vitték el Németországba a Potsdami egyezmény alapján, 1951-ben pedig Budapestről telepítették ki a rendszer ellenségeinek kikiáltott, minden vagyonuktól, egzisztenciájuktól megfosztott családokat, idős, egyedülálló, beteg embereket.

A németek elűzése után a mezőberényiek kényszer hatására befogadtak 251 budapesti családot, megosztva velük a nélkülözést és a kiszolgáltatottságot.

A két kötet a két kitelepítésnek állít emléket. Megjelentetésében az elsődleges szempont Mezőberény múltjának feldolgozása, történelmi emlékeinek megőrzése volt.